

DOI: 10.31866/2410-1311.39.2022.256905

УДК 008:502.2]:316.346.32-053.6

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Биркович Тетяна Іванівна^{1а}, Паламарчук Світлана Петрівна^{2б},
Биркович Віктор Іванович^{3с}

¹Доктор наук з державного управління, професор,
ORCID: 0000-0003-3276-2029, e-mail: byrkovychtetiana@gmail.com,

²Кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
ORCID: 0000-0002-9083-6850, e-mail: spal@i.ua,

³Кандидат наук з державного управління, доцент,
ORCID: 0000-0003-2263-9895, e-mail: byrkovych.v@gmail.com,

^аКиївський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133,

^бНаціональний університет біоресурсів і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, Україна, 03041,

^сУжанський національний природний парк,
вул. Незалежності, 7, смт Великий Березний, Закарпатська область, Україна, 89000

Для цитування:

Биркович Т.І., Паламарчук, С.П., & Биркович, В.І. (2022). Особливості прояву екологічної культури сучасної молоді в контексті екологічних викликів. *Питання культурології*, (39), 101-111. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.39.2022.256905>.

Анотація

Мета статті — визначити сутність та специфічні особливості прояву екологічної культури сучасної молоді в контексті екологічних викликів як чинника нормального існування цивілізації та успішного розв'язання сучасних екологічних проблем. Методологія дослідження ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових теоретичних методів аналізу, синтезу, абстрагування, спостереження, які дозволили розкрити особливості прояву екологічної культури сучасної молоді. Дослідження проявів екологічної культури сучасної молоді вимагає застосування міждисциплінарного підходу, що базується на комплексному поєднанні методів і принципів низки соціогуманітарних наук (культурології, екології, соціології, філософії, педагогіки, психології та права). Системний підхід до формування екологічної культури дозволив визначити роль та значення окремих елементів, які формують екологічну культуру особистості, їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні дефініції екологічної культури сучасної молоді як певної системи. Висновки. Екологічна культура

© Биркович Т. І., 2022

© Паламарчук С. П., 2022

© Биркович В. І., 2022

Стаття надійшла до редакції: 01.02.2022

особистості розглянута як частина загальнолюдської культури, система соціальних відносин, суспільних та індивідуальних морально-етичних норм, поглядів, установок та цінностей, які стосуються взаємин людини та природи. Особливості прояву екологічної культури сучасної молоді в контексті екологічних викликів є невід'ємною частиною національної культури, що формується в суспільній свідомості та поведінці людей протягом життя та діяльності поколінь безперервною екологічною освітою й просвітою. Екологічна культура сучасної молоді є своєрідним відображенням цілісності світу на основі його практичного та духовно-інтелектуального осмислення, а її прояви відбуваються на підставі екологічних знань, безпечних та екологічно чистих технологій, норм, цінностей та навичок поведінки, сприйняття та почуттів, відповідного належного законодавчого закріплення, що поширюються на всю систему активності людства.

■ **Ключові слова:** екологічна культура; прояви екологічної культури сучасної молоді; екологічне виховання; екологічна свідомість; екологічна освіта; екологічні виклики

■ Вступ

Як складова культури, екологічна культура є чинником адаптації суспільства до біофізичного оточення і охоплює засоби, завдяки яким здійснюється безпосередній вплив людини на навколишнє природне середовище. Екологічна культура містить «не тільки основні типи відносин людства з природою: предметно-практичного, художньо-практичного і духовно-практичного, але і міру їх відповідності науково обґрунтованим нормам і вимогам загальної та соціальної екології» (Рідей & Кучеренко, 2015, с. 183). Зокрема, В. Дубовий, О. Дубовий (2016) у своєму дослідженні з питань формування екологічної культури зазначають, що «екологічна культура складає основу гармонійного спілкування людини із природою. Спілкування із природою передбачає розуміння її тонкощів, а точніше пізнання особливостей поведінки окремих видів тваринного і рослинного світу, які постійно є в контакті із людиною. Необхідне розуміння природи людиною, вміння читати книгу природи» (с. 27). Зрозуміло, що все це можливо завдяки формуванню системного механізму екологічної свідомості, екологічної культури і екологічної поведінки сучасної молоді, який здійснюється на основі міждисциплінарного підходу, базується на комплексному поєднанні методів і принципів низки соціогуманітарних наук (культурології, екології, соціології, педагогіки, психології та права) і, коли відповідна інформація включена до змісту різних навчальних дисциплін на усіх рівнях навчання людини. Прояв екологічної культури сучасної молоді здійснюється за допомогою розуміння особливостей специфіки та складності природних явищ, їх взаємозв'язку; цілісності екологічних знань та здатності мислити в межах екологічної безпеки; дотримання природоохоронного, екологобезпечного, природноресурсового законодавства; здатності створювати конструктивні етичні диспозиції, що регулюють відносини людини з навколишнім середовищем; готовності брати відповідальність за збереження навколишнього середовища тощо.

Проблеми формування екологічної культури, екологічної свідомості та поведінки сучасної молоді є предметом дослідження культурологічних, екологічних, педагогічних, соціологічних, філософських, психологічних та юридич-

них наук і досліджувались з різних поглядів багатьма вітчизняними вченими, серед яких І. Алмашій (2014), Н. Анацька (2016), Т. Биркович, В. Биркович та О. Кабанець (2019), В. Дубовий та О. Дубовий (2016), Л. Козлюк (2016), Л. Курняк (2015), Л. Морозова, А. Бондарчук та Ю. Варук (2017), Н. Огородник (2011), Д. Отич (2020), С. Паламарчук, В. Биркович та І. Швець (2021), Л. Прохорова, Т. Зав'ялова та О. Непша (2012), Е. Позняк (2012), Н. Рідей та Ю. Кучеренко (2015), Н. Філик та Г. Грабовська (Filyk & Grabovska, 2021) та ін.

У працях зазначених науковців містяться світоглядні й ціннісні аспекти становлення та розвитку екологічної культури людини, дається аналіз екологічної свідомості, екологічного виховання та освіти, висвітлюються екологічні аспекти соціокультурних цінностей та проблематики. Водночас недостатньо розкриті специфічні риси екологічної культури молоді в контексті сучасних екологічних викликів, які б допомогли розробити ефективний механізм покращення ціннісної шкали екологічної свідомості, екологічних установок, екологічної поведінки особистості та соціуму.

■ **Мета статті**

Мета статті — визначити сутність та специфічні особливості прояву екологічної культури сучасної молоді в контексті екологічних викликів як чинника нормального існування цивілізації та успішного розв'язання сучасних екологічних проблем. Методологія ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових теоретичних методів аналізу, синтезу, абстрагування, спостереження, які дозволили розкрити особливості прояву екологічної культури сучасної молоді, пов'язаної з використанням об'єктів природи, що є елементом самоорганізації сутнісних сил особистості в умовах конкретного природного середовища.

■ **Виклад матеріалу дослідження**

Природничо-наукова картина світу в контексті сучасних екологічних викликів неможлива без віддзеркалення на становлення та розвиток екологічної культури людини. Питання про екологічні загрози порушуються вже кілька десятиліть років, але активізувалися вони з початком пандемії COVID-19. В основі цієї проблеми лежить ставлення людей до природи, притаманне кожній епосі розвитку, що знайшло відображення в культурно-історичній спадщині людства. Саме комплексний підхід до формування екологічної культури сучасної молоді є очевидним і, на нашу думку, важливу роль відіграють екологічна освіта, екологічне виховання (з народження людини), традиції (які властиві кожній епосі людського розвитку, державі, регіону, територіальній громаді, сім'ї), екологічна свідомість, екологічні установки та розуміння поняття юридичної відповідальності за екологічні правопорушення, тобто екологічна поведінка особистості, які впливають на розвиток системи екологічних цінностей молоді в контексті сучасних екологічних викликів та повинні запроваджуватися на загальнодержавному рівні, підтримуватися та контролюватися державою.

Щодо екологічної культури з народження, то І. Алмашій (2014) зазначає, що «така взаємодія може бути здійснена при наявності в кожній людині належного

рівня екологічної культури, екологічної свідомості, формування яких починається з раннього дитинства і продовжується все життя» (с. 9). Можемо стверджувати, що основним в змісті екологічної культури є не речі, а людина, суспільство. І тільки специфіка культури українського народу визначає домінування тієї чи іншої тенденції.

С. Паламарчук, В. Биркович, І. Швець (2021) розглядають екологічну культуру сучасної молоді в розрізі соціокультурних традицій «які формуються не лише надбанням історичного культурного досвіду, але й сучасними соціокультурними практиками, якими послуговуються люди, саме від цього буде залежати формування гармонійного суспільства» (с. 39). Влучне пояснення щодо традицій, створених самим народом, та впливу виховної сили на формування екологічної культури особистості розкрив один із засновників педагогічної науки К. Ушинський (1954): «виховна сила, якої немає в найкращих системах, ґрунтується на абстрактних ідеях чи запозичених в іншого народу... кожен народ має свою систему виховання, яка відповідає його характерним рисам... виховання бере людину всю, якою вона є, зі всіма її народними й поодинокими особливостями, — її тіло, душу й розум...» (с. 51). Щодо самого процесу виховання особистості, то К. Ушинський (1954) зазначає наступне: «сприйняте тільки розумом... звичка..., які вкорінені страхом покарань» (с. 106). Сприйняття екологічної культури залежить від людини, яка належить до конкретної спільноти та сфери людської діяльності (освітня, релігійна, художня, пізнавальна, технологічна, економічна, політична тощо), де сутність екологічної культури набуває різного змістового переломлення. Все це дає нам можливість структурувати екологічну культуру відповідно до сфери діяльності людини, регіону проживання тощо, але головними залишаються цінності, накопичені людьми в духовній сфері — звичаї, віра, родина, мова, література тощо.

Екологічна культура — це своєрідне, специфічне сполучення знань та загальнолюдських рис (людяності, гуманності, відповідальності, ощадливості та ін.), які реалізуються в конкретних історичних та соціально-екологічних умовах буття людини й виявляються у ціннісному ставленні до навколишнього світу, а також збереженні і примноженні довкілля, традицій, звичаїв, обрядів (Огородник, 2011, с. 250).

Справедливо зауважують В. Дубовий та О. Дубовий (2016), що «модель екологічної культури передбачає зв'язок між екологічною свідомістю, яка охоплює такі форми свідомості, як економічну, моральну, політичну, правову, наукову, художню, релігійну, що все разом доцільно представити філософською» (с. 45–46).

Сучасні екологічні виклики, пов'язані з порушенням екосистем на планетарному рівні, призвели до становлення міжнародного екологічного права, яке становить основу законодавства України у сфері охорони навколишнього середовища та регулює умови й особливості використання об'єктів природи. Зокрема, Н. Філик, Г. Грабовська (Filyk & Grabovska, 2021) зазначають, що «наслідки порушення екологічних норм і правил — це не лише загроза для життєвого середовища мешканців нашої країни, а й блокування інвестицій та економічного розвитку, адже Україна претендує на входження в основні європейські інституції

та є частиною європейського екологічного простору» (с. 32). Питання належного екологічного урядування повинні стосуватися доступу до екологічної інформації, участі громадськості у прийнятті рішень з екологічних питань, доступу до правосуддя (Filyk & Grabovska, 2021, с. 75). Тому усі відносини у сфері охорони, використання та відновлення об'єктів навколишнього середовища є складними, здійснюються у напружених соціально-економічних, політичних та екологічних умовах, а відповідно це відображається на формуванні та розвитку екологічної культури сучасної молоді.

Так, Л. Козлюк (2016) зазначає, що «для того, щоб формувати еколого-правову культуру, потрібно, щоб вплив екологічно-правової освіти на людину тривав все її життя» (с. 379). Відповідно, еколого-правову культуру слід розглядати як важливий чинник підвищення ефективності еколого-правового механізму охорони навколишнього середовища, а екологічну культуру особи — вираженням свого відношення до діючих еколого-правових норм, які регулюють форми й методи впливу суспільства на природу, і як прийнятий людиною спосіб взаємодії з навколишнім природним світом та ставлення до самої природи як до об'єкта правової охорони.

Сьогодні екологічна компетентність стає безсумнівною та обов'язковою ознакою культури. Людське ставлення до природного довкілля передбачає не тільки раціональне, грамотне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за найвіддаленіші результати цього використання (Курняк, 2015). Тому невиконання законів щодо природоохоронної діяльності, відсутність державного контролю та системи покарань за збитки, які заподіяли довкіллю, сьогодні в Україні, на жаль, є звичайним явищем, яке негативно впливає на формування та розвиток екологічної культури сучасної молоді.

Тобто екологічна цінність навколишнього середовища є мірилом для визначення людського, культурного, соціального та матеріального значення, є комплексною соціальною проблемою українського суспільства, розв'язання якої повинно бути системним — залучення культурологічних, філософських, психологічних, освітніх, виховних, фінансових, політико-правових і управлінських чинників.

Екологічні цінності обумовлюються потребами практики, розвитком світової цивілізації, що підійшла до катастрофічної межі. Екологічна криза сьогодні охопила більшість регіонів планети. Руйнація життєтворчих основ існування людства набула глобального характеру, загрожуючи знищенням не лише людини, а й всього живого на Землі. Екологічна криза призводить до незворотної деформації етнічного та культурного розмаїття, цілих пластів в історії людства. Традиційні методи взаємодії людини та природного довкілля вичерпали себе. Виникла нагальна потреба зміни основоположних парадигм існування людства. Кризова ситуація, яка склалася в країні, зумовлює необхідність переосмислення основоположних світоглядних орієнтацій, вимагає радикального вдосконалення людських якостей (Морозова та ін., 2017, с. 47).

Вихід зі світової екологічної кризи можливий за умови формування екологічної свідомості суспільства, переважно через систему освіти на основі нової екоосвітньої моделі. Розв'язання цієї проблеми можливе через досягнення ви-

сокого рівня екологічної культури сучасної молоді, яка «орієнтується на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі, на сприйнятті людини як частини природи. Екологічні знання, доповненні ціннісними орієнтаціями, є основою екологічної культури й екологічного мислення. Вони сприяють усвідомленню цінностей, допомагають розв'язанню комплексних екологічних проблем, що стоять перед людством, забезпечують комфортність його проживання в майбутньому, сприяють збереженню і примноженню унікальної різноманітності всієї біоти» (Прохорова та ін., 2018, с. 145). Зокрема, Е. Позняк (2012) зазначає, що «передумовою формування екологічної та еколого-правової культури є високий рівень екологічної правосвідомості, а наслідком — наявність екологічного світогляду кожної людини, окремих соціальних груп, екологічної ідеології всього суспільства» (с. 27). Тому виховання з елементами екологічної освіти та за умов засвоєння людиною екологічної культури з врахуванням культурно-історичного досвіду, виробленого суспільством з його неминучими змінами у наступних поколіннях, є основою для кожного.

У своєму дослідженні Д. Отич (2020) наголошує, що проблема сутності екологічної самосвідомості особистості є перспективним і актуальним напрямом психологічних досліджень. Зокрема, психологи виділяють три основні параметри екологічної свідомості особистості: виключеність чи включеність у природу, ставлення до неї як до об'єкта чи суб'єкта та прагматичний або непрагматичний характер взаємодії з довкіллям. Завдяки цим параметрам описують психологічні особливості екологічної свідомості антропоцентричного, природоцентричного та екоцентричного типів. Описані параметри характеризують діяльність індивіда щодо навколишнього середовища, у якій виявляється екологічна самосвідомість особистості. Зростання кола екологічних запитів суспільства зумовлене розвитком екологічної самосвідомості та переходом від споживацького антропоцентричного її типу до творчого екоцентричного. Отже, людству потрібна нова філософія життя, висока культура та екологічна свідомість. Нині в усіх розвинених країнах світу екологічна культура стає невід'ємною частиною функціонального виховання населення.

Н. Анацька (2016) вважає, що «поряд з громадянським етикетом, дітей з самого раннього віку слід навчати екологічному етикету. Екологічний етикет потрібно вводити в обіг з самого раннього дитинства, тобто в дитячих садочках, у молодшій школі. Екологічний етикет — це правила спілкування людини з природою. У повсякденному житті екологічне виховання має розпочинатися саме з екологічного етикету, тому необхідно ввести в обіг дане поняття: "Екологічний етикет — конкретні, обов'язкові правила ставлення до природи в конкретних життєвих умовах, обставинах перебування людини в природному середовищі"» (с. 119). Формування та розвиток екологічного етикету — складний процес, опанування якого веде до зміни індивідуальних потреб людини, бо «екологічно думаючи», людина і робити буде екологічно. Сподіваємось, що у майбутньому формування екологічного етикету сучасної молоді в контексті екологічних викликів активно розвиватиметься.

Формування екологічної культури розглянуто як механізм соціалізації молодих людей, перспективний та ефективний засіб входження теперішньої молоді

у сучасне інформаційне громадянське суспільство. Можемо говорити й про те, що екологічна культура це:

- поняття системне;
- поняття рівневе;
- поняття діяльності, поведінкове;
- поняття соціальне;
- поняття інформаційне тощо.

■ Висновки

Аналіз літератури свідчить про те, що екологічна культура сучасної молоді формується за допомогою системної екологічної освіти та виховання, яке починається з раннього дитинства. Обов'язковим є включення до навчальних планів на усіх рівнях навчання загальних та спеціальних екологічних дисциплін.

Оскільки екологічна культура формується в реальній поведінці, то екологічна освіта та виховання повинні спиратися на екологічні дії, зокрема у межах концепції «малих справ». Тому має зростати попит на участь в екологічних акціях серед молодих людей (наприклад, роздільного збору сміття).

На державному рівні повинна бути забезпечена зміна інформаційної політики. Тобто засоби масової інформації (теле- і радіопередачі, інтернет-канали, інформаційно-розважальні портали тощо) мають бути більше спрямовані на розвиток культурної свідомості суспільства та розуміння людиною реальних екологічних наслідків від своєї діяльності.

На законодавчому рівні, спільно з профільними органами державної влади та місцевого самоврядування, має розроблятися та впроваджуватися в українську практику найбільш продумана нормативно-правова база (особливо у частині підзаконних актів) у сфері екології та охорони навколишнього середовища, включно з посиленням заходів юридичної відповідальності та покаранням, і розширенням механізмів економічного стимулювання.

■ Список використаних джерел

- Алмашій, І. І. (2014). Особливості формування екологічної культури молоді природоцентричного типу в діяльності громадських організацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 30*, 9–12.
- Анацька, Н. В. (2016). *Екологічна освіта: знання і життєво-ціннісні орієнтації сучасної людини* [Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук, Інститут вищої освіти НАПН України].
- Биркович, Т. І., Биркович, В. І., & Кабанець, О. С. (2019). Актуальні питання щодо запровадження електронного урядування у сфері екології та природних ресурсів. *Інвестиції: практика та досвід, 16*, 74–78. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.74>
- Дубовий, В. І., & Дубовий, О. В. (2016). *Екологічна культура*. Грінь Д. С.
- Козлюк, Л. Г. (2016). Еколого-правова культура як важливий елемент у забезпеченні протидії корупційній злочинності у сфері охорони довкілля. *Правова держава, 27*, 377–384.

- Курняк, Л. М. (2015). *Екологічна культура: поняття та формування*. https://nd.nubip.edu.ua/2015_4/8.pdf
- Морозова, Л. П., Бондарчук, А. О., & Варук, Ю. С. (2017). Роль екологічних цінностей у формуванні екологічної культури особистості. *Молодий вчений*, 11(51), 46–50.
- Огородник, Н. П. (2011). Екологічна культура молоді як один із факторів забезпечення сталого розвитку. *Економіка природокористування і охорони довкілля*, (37), 247–253.
- Отич, Д. (2020). Екологічна самосвідомість особистості як психологічний феномен. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, 11(56), 87–94. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11\(56\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11(56).08)
- Паламарчук, С. П., Биркович, В. І., & Швець, І. В. (2021). Формування соціокультурних традицій в Ужаському національному природному парку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 37–40.
- Позняк, Е. (2012). Теоретико-правові засади екологічної культури в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, (92), 24–28.
- Прохорова, Л., Зав'ялова, Т., & Непша, О. (2018, 20–21 квітня). Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства. В *Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору*, Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (с. 143–145), Мелітополь, Україна. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.
- Рідей, Н. М., & Кучеренко, Ю. А. (2015). Індикатор сталості розвитку взаємин суспільства і природи — екологічна культура. *Таєрійський науковий вісник. Екологія, іхтіологія та аквакультура*, 91, 180–200.
- Ушинський, К. Д. (1954). *Твори* (Т. 1). Радянська школа.
- Filyk, H., & Grabovska, G. (2021). Environmental challenges in the context of climate change and Ukraine's participation in overcoming them. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*, 4(61), 30–39. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.61.16346>

References

- Almashii, I. I. (2014). Osoblyvosti formuvannia ekolohichnoi kultury molodi pryrodotsentrychnoho typu v diialnosti hromadskykh orhanizatsii [Features of Formation of Ecological Culture of Youth of Nature-centric Type in Activity of Public Organisations]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social Work"*, 30, 9–12 [in Ukrainian].
- Anatska, N. V. (2016). *Ekolohichna osvita: znannia i zhyttievo-tsinnisni orientatsii suchasnoi liudyny [Environmental Education: Knowledge and Life and Value Orientations of Modern Man]* [PhD Dissertation, Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine] [in Ukrainian].
- Byrkovych, T. I., Byrkovych, V. I., & Kabanets, O. S. (2019). Aktualni pytannia shchodo zaprovadzhennia elektronnoho uriaduvannia u sferi ekolohii ta pryrodnykh resursiv [Current Issues on the Implementation of Electronic Governance in the Field of Ecology and Natural Resources]. *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, 16, 74–78. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.74> [in Ukrainian].

- Dubovyi, V. I., & Dubovyi, O. V. (2016). *Ekolohichna kultura [Ecological Culture]*. Hrin D. S. [in Ukrainian].
- Filyk, H., & Grabovska, Г. (2021). Environmental challenges in the context of climate change and Ukraine's participation in overcoming them. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*, 4(61), 30–39. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.61.16346> [in English].
- Kozliuk, L. H. (2016). Ekolo-ho-pravova kultura yak vazhlyvyi element u zabezpechenni protydii koruptsiinii zlochynnosti u sferi okhorony dovkillia [Environmental and Legal Culture as an Important Element in Combating Corruption in the Field of Environmental Protection]. *Pravova Derzhava*, 27, 377–384 [in Ukrainian].
- Kurniak, L. M. (2015). *Ekolohichna kultura: poniattia ta formuvannia [Ecological Culture: Concept and Formation]*. https://nd.nubip.edu.ua/2015_4/8.pdf [in Ukrainian].
- Morozova, L. P., Bondarchuk, A. O., & Varuk, Yu. S. (2017). Rol ekolohichnykh tsinnosti u formuvanni ekolohichnoi kultury osobystosti [The Role of Ecological Values in the Formation of Ecological Culture of the Individual]. *Young Scientist*, 11(51), 46–50 [in Ukrainian].
- Ohorodnyk, N. P. (2011). Ekolohichna kultura molodi yak odyn iz faktoriv zabezpechennia staloho rozvytku [Ecological Culture of Youth as one of the Factors of Ensuring Sustainable Development]. *Ekonomika Pryrodokorystuvannia i Okhorony Dovkillia*, (37), 247–253 [in Ukrainian].
- Otych, D. (2020). Ekolohichna samosvidomist osobystosti yak psykholohichnyi fenomen [Ecological Self-consciousness of the Individual as a Psychological Phenomenon]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 12. Psychological Sciences*, 11(56), 87–94. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11\(56\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11(56).08) [in Ukrainian].
- Palamarchuk, S. P., Byrkovych, V. I., & Shvets, I. V. (2021). Formuvannia sotsiokulturnykh tradytsii v Uzhanskomu natsionalnomu pryrodnomu parku [Formation of Socio-cultural Traditions in Uzhanskyi National Nature Park]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 37–40 [in Ukrainian].
- Pozniak, E. (2012). Teoretyko-pravovi zasady ekolohichnoi kultury v Ukraini [Theoretical and Legal Principles of Ecological Culture in Ukraine]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies*, (92), 24–28 [in Ukrainian].
- Prokhorova, L., Zav'ialova, T., & Nepsha, O. (2018, April 20–21). Ekolohichna osvita ta vykhovannia molodi yak osnova ekolohichnoi kultury suspilstva [Environmental Education and Education of Youth as the Basis of Environmental Culture of Society]. In *Dyskurs v umovakh minlyvosti sotsiokulturnoho prostoru [Discourse in Conditions of Variability of Socio-cultural Space]*, All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation (pp. 143–145), Melitopol, Ukraine. Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Ridei, N. M., & Kucherenko, Yu. A. (2015). Indykator stalosti rozvytku vzaïemyn suspilstva i pryrody — ekolohichna kultura [Indicator of Sustainability of Development of Society and Nature — Ecological Culture]. *Taurida Scientific Herald. Ecology, Ichthyology and Aquaculture*, 91, 180–200 [in Ukrainian].
- Ushynskyyi, K. D. (1954). *Tvory [Work]* (Vol. 1). Radianska shkola [in Ukrainian].

FEATURES OF THE MANIFESTATION OF THE ECOLOGICAL CULTURE OF MODERN YOUTH IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL CHALLENGES

Tetiana Byrkovych^{1a}, Svitlana Palamarchuk^{2b}, Viktor Byrkovych^{3c}

¹*DSc in Public Administration, Professor,*

ORCID: 0000-0003-3276-2029, e-mail: byrkovychtetiana@gmail.com,

²*PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor,*

ORCID: 0000-0002-9083-6850, e-mail: spal@i.ua,

³*PhD in Public Administration, Associate Professor,*

ORCID: 0000-0003-2263-9895, e-mail: byrkovych.v@gmail.com,

^a*Kyiv National University of Culture and Arts,*

Kyiv, Ukraine,

^b*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,*

Kyiv, Ukraine,

^c*Uzhanskyi National Nature Park,*

Velykyi Bereznyi, Transcarpathian region, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to determine the essence and specific features of the manifestation of the ecological culture of modern youth in the context of environmental challenges as a factor of the normal existence of civilisation and the successful solution of modern environmental issues. The research methodology is based on the integrated use of general scientific theoretical methods of analysis, synthesis, abstraction, and observation, which made it possible to reveal the features of the manifestation of the ecological culture of modern youth. The study of the manifestations of the ecological culture of modern youth requires an interdisciplinary approach based on a complex combination of methods and principles of a number of socio-humanitarian sciences (culturology, ecology, sociology, philosophy, pedagogy, psychology, and law). A systematic approach to the formation of ecological culture made it possible to determine the role and significance of individual elements that form the ecological culture of the individual, their interrelation, and interdependence. The scientific novelty consists in substantiating the definitions of the ecological culture of modern youth as a certain system. Conclusions. The ecological culture of the individual is considered as a part of universal culture, a system of social relations, social and individual moral and ethical norms, views, attitudes, and values that relate to the relationship between man and nature. Features of the manifestation of the ecological culture of modern youth in the context of environmental challenges are an integral part of the national culture, which is formed in the public consciousness and behaviour of people during the life and activities of generations by continuous environmental education. The ecological culture of modern youth is a kind of reflection of the integrity of the world based on its practical, spiritual and intellectual understanding, and its manifestations occur on the basis of environmental knowledge, safe and environmentally friendly technologies, norms, values, and behavioural skills, perception and feelings, relevant legislation, extending to the entire system of human activity.

■ **Keywords:** ecological culture; manifestations of ecological culture of modern youth; environmental education; environmental consciousness; environmental education; environmental challenges

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.